

ERFGOED BRUSSEL

April 2019 | Nr030

Dossier **BETON**

Varia DE BRUSSELSE REUZEN

IN HET KORT

URBAN. BRUSSELS

Een nieuw documentatiecentrum

Het Documentatiecentrum van Brussel Stedenbouw en Erfgoed (Urban.brussels) is onlangs verhuisd naar de Kunstberg. Het verzamelt en beheert documentatiemateriaal over ruimtelijke ordening, stedenbouw, cultureel erfgoed, archeologie en, meer in het algemeen, over de geschiedenis en de ontwikkeling van het gewest. Het centrum, dat 15 jaar geleden werd opgericht om in te spelen op de behoeften van de betrokken

administratie, ontsluit die collecties nu ook voor een gespecialiseerd publiek. Vandaag is het centrum onmisbaar voor al wie geïnteresseerd is in het verleden en het heden van het gewestelijk grondgebied en in de transformatie van zijn bebouwde en natuurlijke omgeving.

Het centrum telt vandaag meer dan 20.000 publicaties en ongeveer 33.000 exemplaren van – ook oude – tijdschriften. Het bevat ook belangrijke collecties van oud en hedendaags beeldmateriaal van het grondgebied en de gebouwen van Brussel. In 2015 heeft het centrum de bibliotheek van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen overgenomen en verschaft het toegang tot waardevolle dossiers van die Commissie. Geïnteresseerden kunnen er ook andere studies, dossiers of archieven raadplegen die werden opgesteld of aangelegd door de gewestelijke administratie bevoegd voor ruimtelijke ordening en erfgoed, namelijk Brussel Stedenbouw en Erfgoed.

Het documentatiecentrum trekt een steeds groter extern publiek aan: architecten, stedenbouwkundigen,

historici en archeologen, gidsen en partners in het beheer van het grondgebied, zowel studenten, professionals als amateurs. Het is ook een plaats voor studie, informatieverspreiding en promotie van het gewestelijke erfgoed. Er zijn regelmatig universiteiten en hogescholen te gast voor seminars rond specifieke thema's.

Nog vragen? Een afspraak maken? doc@urban.brussels; tel.: 02.432.83.20

CP

Open Monumentendagen 2019: Een plaats voor Kunst

De Open Monumentendagen zijn een vaste traditie geworden voor vele duizenden bezoekers – Brusselaars, Vlamingen, Walen en buitenlanders. Elk jaar in september kan men een heel weekend lang de stad (her)ontdekken en bekijken met een andere blik, zich laten verrassen door weinig gekende plaatsen, kennis over architectuur opdoen of gebouwen bezoeken die meestal niet toegankelijk zijn.

[A. de Ville de Goyet, 2019 © Urban.brussels]

(© Kaligram)

Dit jaar vinden deze erfgoeddagen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest plaats op **14 en 15 september 2019**, met als thema **'Een plaats voor kunst'**. Op het programma staan plaatsen die artistieke activiteiten (academies voor schone kunsten, muziekacademies, dansscholen, toneelzalen, operagebouwen, bioscopen, enz.) of kunstcollecties (schilderijen, beeldhouwwerken, literatuur, fotografie) huisvesten, evenals kunstenaarsateliers.

Parallel daarmee worden overal in het gewest nevenactiviteiten georganiseerd – wandelingen, fietstochten, rally's, spoorzoekspelen, rondritten per bus, tentoonstellingen, enz. – die u uitnodigen om de verschillende Brusselse gemeenten te ontdekken.

Organisatie: Directie Cultureel Erfgoed / urban.brussels
 Brochure verkrijgbaar vanaf 16 augustus (jdp-omd@urban.brussels).
www.openmonumentendagen.brussels

BVB

VRIJWARINGS- MAATREGELEN

Het voormalige CBR-gebouw

Op 22 november 2018 werd het CBR-gebouw definitief ingeschreven op de bewaarlijst. Deze vrijwaringsmaatregel omvat de totaliteit van het gebouw, met inbegrip van het nog bewaarde, oorspronkelijke meubilair evenals een deel van het omliggende landschap.

Op het einde van de jaren 1960 lag de groei van het cementbedrijf CBR (afkorting van *Cimenteries Belges Réunies*) en de hieraan gekoppelde uitbreiding van zijn activiteiten en personeelsbestand aan de basis van de realisatie van een nieuwe, rationele

werkplek. Het ontwerp van het nieuwe kantoorgebouw was van de hand van architecten Constantin Brodzki en Marcel Lambrichts en werd tussen 1968 en 1970 gerealiseerd. Het vormt een bijzondere getuige in het Brussels gewest van de naoorlogse functionalistische architectuur en is een markant voorbeeld van het gebruik van prefab-elementen in architectonisch beton die de firma in dit geval zelf produceerde. Het gebouw werd aldus het visitekaartje bij uitstek van de firma en illustreerde in de praktijk het potentieel van de CBR-producten en het progressieve karakter van het bedrijf.

De CBR-zetel was een totaalconcept waarbij alle aspecten, vanaf de draagstructuur over de gevel tot de interieurafwerking en het meubilair en de integratie van de technieken,

maar ook het omliggende park als één coherent geheel geconcentreerd werden. Landschapsarchitect René Pechère, die de aanleg van de omgeving op zich nam, integreerde de eeuwenoude bomen van de site en slaagde erin van het gebouw een baken in zijn omgeving te maken.

GM

(A. Totelin, 2018
© Urban.brussels).

..... Besluiten genomen door de regering tot 28 februari 2019

Definitieve bescherming

22-11-18

Woning Jamaer

Uitbreiding van de bescherming als monument met bepaalde delen van het gebouw en met de totaliteit van de tuin

Stalingradlaan 62 Brussel

Definitieve inschrijving op de bewaarlijst

22-11-18

CBR

Inschrijving op de bewaarlijst van de totaliteit van het gebouw als monument en van zijn omgeving als landschap

Terhulpesteenweg 185

Watermaal-Bosvoorde

Opening van de procedure tot bescherming / inschrijving op de bewaarlijst

29-11-18

Plantsoen

Bescherming als monument en als landschap

Jan Jacobsplein

Brussel

15-11-18

Campus UCL (gebouwen van La Mémé, La Mairie en de school Chapelle-Aux-Camps, het universitaire restaurant, het oeuemenische gebouw, het Metrostation en de Almandeling, de Patio en het klein Restaurant, evenals hun omgeving)

Inschrijving op de bewaarlijst als landschap

Sint-Lambrechts-Woluwe

..... WERVEN

Archeologische opgravingen op de site van Parking 58

Eind februari 2019 startte Brussel Stedenbouw en Erfgoed met archeologische opgravingen, onder leiding van Julie Timmermans (Museum Kunst & Geschiedenis), op de plaats van de voormalige Parking 58. Geleidelijk aan komt hiermee een essentieel onderdeel van de Brusselse geschiedenis aan het licht. We hebben het dan over de rivier die ooit de stad doorkruiste – de Zenne, de aanleg van zijn oevers, het leven erom en de hiermee gepaard gaande activiteiten. Overal op dit uitgestrekte terrein van ongeveer 6.000 m², tussen de Bisschopstraat, de Hallenstraat, de Zwarte-Lievrouwstraat en de Kiekenmarkt, kan men de loop van de rivier waarnemen. De stratigrafie toont aan hoezeer de bedding van de Zenne aan het verschuiven was, in welke mate de aanwezigheid van slib, zand en leem varieerden in de tijd, afhankelijk van het debiet van het

Kam uit been (© Urban.brussels).

water. Uit waarnemingen op het terrein blijkt dat de rivier op deze plaats waarschijnlijk in de late 14de of vroege 15de eeuw werd gekanaliseerd. De archeologen hebben een imposante structuur over een lengte van bijna 165 meter kunnen blootleggen: de kademuur op de oostelijke oever, die bijna overal op het terrein te zien is. Hij is ongeveer 1,20 meter breed en opgetrokken in kalksteen op houten paalfunderingen (waarschijnlijk el-

Deel van de kademuur, april 2019 (© Urban.brussels).

zen, soms ook eiken), waarvan het aantal varieert naargelang het terrein en de bouwfases.

Een andere, even uitzonderlijke structuur moet waarschijnlijk worden geïdentificeerd als een aanlegsteiger, een geplaveide helling in combinatie met eikenhouten planken, aflopend tot onder het water. Lange stukken hout, waarvan er één meer dan 14 meter lang was, hielden de stenen samen. Ze waren onderling en aan de verticale funderingspalen bevestigd met pen- en gatverbindingen.

De meeste vondsten werden op ongeveer zeven meter onder het huidige wegniveau gedaan. Zowel in de rivierbedding als op de oostelijke oever zijn al heel wat objecten gevonden. De oudste daten waarschijnlijk uit de zevende en achtste eeuw, waaronder een fibula. Naast de voorwerpen die direct verband houden met de rivier (visfuiken, houten bootonderdelen, enz.), vermelden we ook een kam uit been, houten lepels, een ring en munten. De grote hoeveelheid afval die gevonden is, toont aan dat de rivier de plaats was waar mensen zowat alles dumpten: bouwmaterialen, leren schoenen, beenderen van slagerijen, mosselen, schelpen, oesters, keramiek, ... Er werden ook veel stalen genomen voor paleomilieu-analyses. Aan de hand daarvan kunnen de datering en de interpretatie van de overblijfselen worden verfijnd, net als het beeld van het Brusselse landschap in de middeleeuwen.

MM

Restauratie van het Hotel Van Eetvelde

Het gebeurt niet elke dag dat een meesterwerk van Victor Horta wordt gerestaureerd. De restauratiewerk van Hotel van Eetvelde, in 1976 be-

(© KIK-IRPA_Urban.brussels).

scherm als monument en later ook ingeschreven op de lijst van het werelderfgoed, ging in februari 2019 van start. Dit unieke gebouw aan de Palmerstonlaan werd gerealiseerd in opdracht van Edmond van Eetvelde, diplomaat en secretaris-generaal van Kongo-Vrijstaat. Het hele complex werd in drie fasen opgetrokken: in 1895-1897 het centrale deel, in 1898-1900 de westvleugel en in 1900-1901 de oostvleugel. Telkens stond Victor Horta in voor het ontwerp, waardoor een coherent geheel ontstond. Het hoofdvolume uit 1895 was een van de meest gewaagde en vernieuwende ontwerpen die Horta tot dan toe had gebouwd, onder meer door de opvallende, negen meter brede gevel met zijn zichtbare staalconstructie, en de imposante centrale wintertuin waar de rest van het gebouw zich rondslingerde.

Na de dood van Mevrouw van Eetvelde in 1920 werd het goed opgesplitst. Het centrale volume kwam samen met de westvleugel in handen van de Federatie voor Gasindustrie, het latere Synergrid. De oostvleugel werd later eigendom van architect Jean Delhaye, pionier van de bescherming van Horta's oeuvre en vanaf het einde van de jaren 1980 ook de architect die de eerste grootschalige restauratiecampagne van het Hotel van Eetvelde leidde.

De huidige restauratiecampagne, uitgevoerd onder leiding van Barbara Van der Wee, omvat verschillende facetten. Naast een globale opfrissing van de gevels en het interieur worden de interieurornamenten, het kostbare houtsnijwerk, het glas-in-lood van de koepel en de muurschilderingen volgens de regels van de kunst gerestaureerd. Ook de daken worden gerestaureerd en hun afwatering geoptimaliseerd; de zoldervloeren worden bovendien geïsoleerd met het oog op een betere energieprestatie. De verbetering van de verwarmingsinstallatie en het verluchtingssysteem staat eveneens op het programma: hierbij worden de ingenieuze systemen van Horta en de oorspronkelijke leidingen maximaal benut en aangevuld met hedendaagse technieken. Er wordt zoveel mogelijk voordeel gehaald uit de bouwfysische kenmerken van de bestaande architectuur, waarbij de wintertuin een belangrijke rol speelt in het systeem van de klimaatregeling en luchtverversing. De zuidelijk gerichte voorgevel zal uitgerust worden met jaloezieën die, zoals uit het historisch onderzoek is gebleken, oorspronkelijk ook aanwezig waren. Deze elementen moeten mede een antwoord bieden op het probleem van oververhitting in de zomer.

De meeste ramen worden zorgvuldig gerestaureerd, behalve op de eerste verdieping van de voorgevel, waar de metalen kozijnen uit de jaren 1980 worden vervangen door de houten guillotineramen naar oorspronkelijk model. Aan de binnenzijde van de achtergevel voorziet men de plaatsing van voorzetrampen, wat voor een toekomstige verbetering van de energieprestatie zal zorgen. Al die werken, die een tweetal jaar in beslag zullen nemen, worden nauwkeurig opgevolgd door de Directie Cultureel Erfgoed.

GM

Restauratie van het voor- malige *Hotel de Flandre*

Achter een eerder onopvallende gevel in de Gasthuisstraat 29 te Brussel, schuilen de resten van een imposant 18de-eeuws gebouw. Van het 18de-eeuwse herenhuis bleef slechts een deel bewaard. Nagenoeg twee derden van het oorspronkelijke complex werden in verschillende fasen afgebroken na de verkaveling van het perceel. Tussen het midden van de 19de en het midden van de 20ste eeuw werd het oorspronkelijke bouwwerk gedeeltelijk vervangen door neoklassieke huizen en een modernistisch kantoorgebouw. Wat nog bewaard bleef uit de 18de eeuw, zoals de imposante trap in Lodewijk XI-stijl en enkele salons met hun oorspronkelijke stoffering, vormt echter een unieke getuigenis van de interieurarchitectuur uit het ancien régime. De combinatie van de 18de-eeuwse vertrekken met de aanpalende 19de-eeuwse salons zorgt voor een unieke stijlvermenging. Dit erfgoedkundige palimpsest werd in 2001 gedeeltelijk beschermd als monument, met name de oude kelders, het trappenhuis, de salons en de oorspronkelijke zijgevels. Eind 2018 gingen de werken van start

voor de globale restauratie van het geheel, dat reeds enkele jaren leeg stond. Na een grondige voorbereidingsfase waarin alle bouwhistorische en materiaal-technische aspecten van het pand werden bestudeerd en de stabiliteitsproblemen en schade door huiszwam zorgvuldig in kaart werden gebracht, leverde het Gewest de unieke vergunning voor dit project af op 1 augustus 2017.

Het geheel zal worden herbested tot kantoorruimte, waarbij gestreefd wordt naar een maximaal behoud van de authenticiteit en het bijzondere erfgoedkundige karakter van het beschermde monument. De salons en de eretrap, de studecors, het houtsnijwerk en het binnenschrijnwerk worden zorgvuldig gerestaureerd. Storende elementen worden verwijderd en de historische kleuren hersteld op basis van het stratigrafisch onderzoek. Bijzonder is ook dat in de 18de-eeuwse salons op de begane grond het originele vloerniveau, dat zich een veertigtal centimeter onder het bestaande niveau bevindt, hersteld wordt. Comfortverhogende ingrepen, zoals de inplanting van een lift in de nabijheid van de monumentale trap en de integratie van performante technische installaties, gebeuren met respect voor de waardevolle decorele-

menten. Tot slot worden ook de gevels aangepakt, met onder meer de restauratie van de waardevolle kozijnen, en zal ook de tuin opgewaarderd worden.

GM

TENTOON- STELLINGEN

Van Orley en Brussel

Terwijl BOZAR het oeuvre van Bernard van Orley, dat over de hele wereld is verspreid, nu voor het eerst samenbrengt op de grote overzichtstentoonstelling 'Bernard van Orley, Brussel en de Renaissance' (20 februari – 26 mei 2019), belicht Brussel Stedenbouw en Erfgoed de verankering van de Brusselse schilder in de Sint-Gorikswijk aan de hand van een tentoonstelling en een wandelgids en folder die u uitnodigen om de stad uit de eerste helft van de 16de eeuw te verkennen.

Bernard van Orley in Sint-Gorik

De tentoonstelling in de Sint-Gorikhallen legt de klemtoon op Van Orley's leefwereld en zijn entourage in deze wijk waar hij liefde en vriendschap kende, succes en erkenning genoot, het genoeg had om Albrecht Dürer bij hem thuis te ontvangen... maar ook in opspraak kwam door zijn huis open te stellen voor protestantse predikanten. Bernard van Orley (voor 1490-1541) werd waarschijnlijk opgeleid door zijn vader Valentijn en zette de Vlaamse schilderstraditie voort, maar introduceerde tegelijk de nieuwe invloeden van de Italiaanse en Duitse renaissance. Hij stond aan het hoofd van een van de grootste schildersateliers van de eerste helft van de 16de eeuw. Als hofschilder van Margaretha van Oostenrijk vanaf 1518, en nadien van Maria van Hongarije in 1532, maak-

[A. de Ville de Goyet, 2018 © Urban.brussels]

Interieur van het huis van Bernard van Orley? Detail van de Polyptiek van Job en Lazarus (© KMSKB).

te hij monumentale retabels, portretten, epitaafschilderijen en kleine devotietaferelen. Hij tekende ook kartons voor wandtapijten zoals de befaamde reeksen 'De Jachtpartijen van Keizer Karel' en 'De legende van Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Zavel'. Daarnaast maakte hij ontwerpen voor glas-in-loodramen, waaronder degenen die zich vandaag nog in de Sint-Michiel-en-Sint-Goedelekathedraal bevinden. Meerdere van zijn werken tonen zichten van Brussel en omgeving, onder meer van het Zoniënwoud.

Bernard van Orley in Sint-Goriks, 21 maart – 15 augustus 2019, gratis tentoonstelling, dagelijks geopend in de Sint-Gorikshallen, van 10u tot middernacht, Sint-Goriksplein in 1000 Brussel.

Bernard van Orley in het Rood Klooster

Het cultureel centrum van het Rood Klooster brengt eveneens hulde aan Bernard van Orley met een tentoonstelling die is opgebouwd rond vier thema's die toegelicht worden op didactische panelen.

Bernard van Orley. Het Rood Klooster en het Zoniënwoud in de 16de eeuw, 15 maart – 20 december 2019, gratis toegankelijke tentoonstelling in het

Kunstencentrum van het Rood Klooster, Rokloosterstraat 4 in 1160 Brussel

In de voetsporen van Bernard van Orley

De wandelgids (7,50 €) en de folder (gratis), uitgegeven door urban.brussels, stellen een aantal wandelingen voor in het centrum van Brussel, geïnspireerd door het leven en werk van Bernard van Orley: van de Sint-Gorikswijk naar de Grote Markt, van de Sint-Michiel-en-Sint-Goedelekathedraal naar de Koningswijk, van de Zavel naar de Marollen. Ze bieden u ook de gelegenheid om het spoor van de kunstenaar te volgen in Oudergem, Watermaal-Bosvoorde, Groenendaal en Tervuren.

MM

PUBLICATIES

Reeks Brussel, *Stad van Kunst en Geschiedenis* : Het park van Woluwe

Het park van Woluwe met zijn uitgestrekte heuvelachtige grasweiden, boommassieven, vele rocailles en vijvers is vandaag een populaire openbare wandelplek voor stadsbewoners op zoek naar ontspanning en herbronning. Maar is dat altijd zo geweest? De auteur schetst hier de geschiedenis van deze grote groene ruimte van bijna 70 hectare, die de Parijzenaren ons altijd hebben benijd, niet alleen omwille van haar landschaps- en milieukwaliteiten, maar ook omwille van haar menselijke karakter: wie waren de verschillende ontwerpers? Wat was de oorspronkelijke bestemming? Door wie werd het park gebruikt vanaf zijn aanleg rond de eeuwwisseling van de 19e naar de 20e eeuw? Allemaal vragen waarop de lezer een antwoord zal vinden in dit boek.

Uitgave van urban.brussels. Prijs: € 7,50 Verdeling Nord-Sud. E-book- versie gratis te downloaden op www.erfgoed.brussels.

FOCUS

Een reëel en virtueel stadswoud in Brussel

Wood Wide Web, het platform dat het levende erfgoed van Brussel bij een breed publiek kenbaar en geliefd wil maken, wordt volop verder ontwikkeld! Dit evolutieve en participatieve project dat bedacht en ontworpen werd door de vzw Threewoshoot verbindt bomen met elkaar in een digitaal netwerk en met activiteiten op het terrein en belicht ze op originele wijze. In de lente van 2019 kwam ook de Engelse versie van het platform online zodat er nog beter aansluiting gevonden kan worden met andere wetenschappelijke en artistieke 'boom'-initiatieven.

Vanaf 20 juni 2019 biedt Wood Wide Web u ook de mogelijkheid om het levende erfgoed te verkennen door van boom tot boom te wandelen. Online wandelingen begeleiden u deze zomer en onthullen stapje per stapje delen van het Brusselse stadswoud: in de Ter Kamerenabdij, de Kruidtuin of ook op de begraafplaats van Evere. Het platform maakt het voor ieder die dat wenst ook mogelijk om zijn eigen boomparcours uit te stippelen. Aarzel niet om deze ervaring te delen en u in te schrijven op de nieuwsbrief via de website www.woodwideweb.be.

Bomenmassief van de Kruidtuin
(© 32shoot asbl)

VERSCHIJNT BINNENKORT

ERFGOED BRUSSEL 031
SEPTEMBER 2019
EEN PLAATS VOOR KUNST

HET TIJDSCHRIFT *ERFGOED BRUSSEL* IS TE KOOP IN DE BOEKHANDEL VOOR € 15 OF PER ABONNEMENT.

ALS U EEN JAARABONNEMENT WILT VOOR 2019 (drie nummers) gelieve het bedrag van € 29 te storten op rekeningnummer BE31 0912 3109 5455 / BIC GKCCBEBB (op naam van Directie Cultureel Erfgoed) met de vermelding "Tijdschrift *Erfgoed Brussel*" en naam, voornaam en volledig adres van de bestemming.

 Volg ons op Facebook
(www.facebook.com/BruellesPatrimoineErfgoedBrussel).

ICONOGRAFISCHE ADDENDUM

Gebruikte referenties ivm de gepubliceerde documenten, zijn voorbehouden aan het documentatiecentrum BSE*

Omslag en p.001 : DPC/CRMS/JMB

p. 004-005 :

p. 004 : OM2019_03_008

p. 006-013 :

p. 006 : OM2018_26_048

p. 014-027 :

p. 014 : DPC/CRMS/JMB ; **p. 017** : **fig. 2** :

OM2010_08_010 ; **p. 022** : **afb. 10** :

BE_00854 ; **p. 024** : **afb. 11b** : OM 2019-

31 ; **p. 026** : **afb. 14** : OM2019_17_001

p. 032-037 :

p. 036 : **afb. 3** : DPC/INV/WK

p. 052-057 :

p. 052 : OM2019_01_001 ; **p. 054** :

afb. 2a : DPC/TR/EDS ; **afb. 2b** :

OM 2013-29 0075 ; **p. 055** : **afb. 3** :

OM2019_01_008 ; **p. 056** : **afb. 4** :

BE_02061 ; **p. 057** : **afb. 6** : JP2007_001

p. 066-075 :

p. 066 : OM2019_03_004

p. 076-079 :

p. 076 : **afb. 1** : OM2019_13_013 ;

p. 077 : **afb. 2** : OM2019_13_009 ;

p. 078 : **afb. 3a** : OM2019_13_011 ;

fig. 3b : OM2019_13_008 ; **afb. 3c** :

OM2019_13_0016

p. 098-105 :

p.98 : **afb. 1** : JP2005_36_13 ; **p.99** : DPC/

TR/SD ; **p.105** : **afb. 24** : DPC/TR/SD

p. 106-111 :

p. 106 : **afb. 1a** : DPC/TR/AT ; **p.**

107 : **afb. 1b** : DPC/TR/AT ; **afb. 2** :

OM2018_26_091 ; **afb. 3** : DPC/TR/

AT ; **afb. 4** : OM2018_26_046 ; **afb. 5** :

DPC/TR/AT ; **p. 108** : **afb. 6a** : DPC/TR/

AT ; **afb. 6b** : DPC/TR/AT ; **afb. 7** : DPC/

TR/AT ; **p. 109** : **afb. 8** : DPC/TR/AT ;

afb. 9 : DPC/TR/AT ; **p. 110** : **afb. 10** :

OM2018_26_122 ; **p. 110-111** : **afb. 11a** -

afb. 11e : DPC/TR/AT

p. 112-117 :

p. 117 : **afb. 9a** : DPC/CRMS/JMB

p. 118-129 :

p. 118 : x118855* ; **p. 128** : **afb. 6** :

x118767* ; **p. 129** : **afb. 7a** : x118737* ;

afb. 7b : x118822*

p. 130-134 :

p. 130 : OM2019_07_002 ; **p. 131** :

DPC/TR/AT ; **p. 132** : DPC/

ARC/20190402_094551_02 ; DPC/

ARC/MM ; **p. 133** : x117617* ; **p. 134** :

OM2018_153_009

CORRIGENDUM

In het dossier 'Historische interieurs' van nummer 29 (december 2018) is een fout gesloten. De legende van afb.1 op p. 41 moet als volgt gelezen worden: "Toegangsweg die van het portaal aan de Vanderaeylaan leidt naar de portiek van de woning [rond 1933 © AML, FS X 882/0001/001/05]". De terracotta leeuwen op de muurtjes aan weerszijden van de trap behoren immers niet tot het oorspronkelijk ontwerp van Henry van de Velde en werden pas lang na de verkoop van het huis in 1915 geplaatst.

COLOFON

REDACTIECOMITÉ

Jean-Marc Basyn, Françoise Cordier, Stéphane Demeter, Paula Dumont, Murielle Leseqque, Griet Meyfroots, Valérie Orban, Cecilia Paredes, Brigitte Vander Bruggen

EINDREDACTIE NEDERLANDS

Griet Meyfroots

EINDREDACTIE FRANS

Stéphane Demeter

REDACTIESECRETARIAAT

Stéphane Demeter en Murielle Leseqque

COÖRDINATIE DOSSIER

Jean-Marc Basyn

COÖRDINATIE ICONOGRAFIE

Julie Coppens en Jean-Marc Basyn

AUTEURS/ REDACTIONELE MEDEWERKING

Jean-Marc Basyn, Brigitte De Groof, Rika Devos, Bernard Espion, Jean-Paul Heerbrant, Isabelle Lecocq, Marc Meganck, Griet Meyfroots, Cecilia Paredes, Michel Provost, Benoît Schoonbroodt, Christian Spapens, Anne Totelin, Brigitte Vander Bruggen, Céline Vandewynckel, Aurélie Vermijlen

VERTALING

Gitracom, Hilde Pauwels, Ubiqu Belgium NV/SA

NALEZING

Cate Chapman – Skylark Academic & Book Editing, Koenraad Raeymaekers, Harry Lelièvre, Wim Kenis, Coralie Smets, Tom Verhofstadt en de leden van het redactiecomité

VORMGEVING

Polygraph'

ONTWERPER VAN DE MAQUETTE

The Crew communication nv

DRUK

Graphius Brussels

VERSPREIDING EN ABONNEMENTENBEHEER

Cindy De Brandt, Brigitte Vander Bruggen, bpeb@urban.brussels

BEDANKINGEN

Philippe Charlier, Alfred de Ville de Goyet, Bernard Espion, Armande Hellebois, Wim Kenis, Pierre-Yves Lamy, Michel Provost, Guido Stegen

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Bety Waknine, directeur-generaal, Urban.brussels (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel Stedenbouw en Erfgoed) Kunstberg 10-13, Brussel

De artikelen zijn gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de auteurs. Alle rechten voor het reproduceren, vertalen of herwerken zijn voorbehouden.

CONTACT

Directie Cultureel Erfgoed Kunstberg 10-13, 1000 Brussel www.erfgoed.brussels bpeb@urban.brussels

HERKOMST VAN DE FOTO'S

Mochten er ondanks onze inspanningen om alle reproductierechten te betalen toch nog gerechtigden zijn die niet gecontacteerd werden, dan worden zij verzocht zich kenbaar te maken bij de Directie Cultureel Erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

LIJST MET AFKORTINGEN

ARA – Algemeen Rijksarchief
AUCL - Archives de l'université catholique de Louvain-la-Neuve
CIDEP - Centre d'Information, de Documentation et d'Etude du Patrimoine
GASJN – Gemeentearchieven
Sint-Joost-ten-Node
GASPW - Gemeentearchieven
Sint-Pieters-Woluwe
GOB - Gewestelijke Overheidsdienst Brussel
KIK-IRPA – Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium / Institut royal du Patrimoine artistique
KMSKB – Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België
KUL - Katholieke Universiteit Leuven
SAB – Stadsarchief Brussel
ULB - Université libre de Bruxelles
VUB - Vrije Universiteit Brussel

ISSN

2034-5771

WETTELIJK DEPOT

D/2019/6860/007

Cette revue paraît également en Français sous le titre *Bruxelles Patrimoines*.

Erfgoed Brussel Reeds verschenen

001 - November 2011
Terug naar school

002 - Juni 2012
De Hallepoort

003-004 - September 2012
De kunst van het bouwen

005 - December 2012
Hôtel Dewez

Extra nummer 2013
Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 - September 2013
Brussel, m'as-tu vu ?

008 - November 2013
Industriële architectuur

009 - December 2013
Parken en tuinen

010 - April 2014
Jean-Baptiste Dewin

011-012- September 2014
Geschiedenis en herinnering

013- December 2014
Cultusgebouwen

014- April 2015
Zoniënwood
015-016 - September 2015
Ateliers, fabrieken en kantoren

017 - December 2015
Stadsarcheologie

018 - April 2016
De Gemeentehuizen

019-020 - September 2016
Stijlen gerecycleerd

021 - December 2016
Victor Besme

022 - April 2017
Art nouveau

023-024 - September 2017
Natuur in de stad

025 - December 2017
Conservatie op de steigers

026-027 - April 2018
Kunstenarsateliers

Laatste nummers

028 - September 2018
Het Erfgoed, dat zijn wij!

Extra nummer - 2018
De restauratie van
een uitzonderlijk decor

029 - December 2018
Historische Interieurs

urban
.brussels

BUP BRUXELLES URBANISME ET PATRIMOINE
BSE BRUSSEL STEDENBOUW EN ERFGOED

15 €

ISBN 978-2-87584-180-3